

20 239

Aanvulling van het Wetboek van Strafrecht met enkele bepalingen tot het tegengaan van discriminatie op grond van ras, godsdienst, levensovertuiging, geslacht of hetero- of homoseksuele gerichtheid

NADERE MEMORIE VAN ANTWOORD

De leden van de CDA-fractie was het nog niet duidelijk hoe de stel- en bewijslast verdeeld is, indien tot strafvervolgung wegens discriminatie wordt overgegaan. Zij stelden terecht dat het bepaalbaarheidsvereiste van artikel 1 van het Wetboek van Strafrecht en van artikel 1 van het Wetboek van Strafvordering een fundamenteel beginsel van strafrecht is.

Naar mijn mening wordt aan het vereiste van bepaalbaarheid voldaan door de definitie van discriminatie in artikel 90 quater juncto de toevoeging in de aparte artikelen van de gronden. Anders dan in het Internationale Verdrag inzake de uitbanning van elke vorm van rassendiscriminatie en het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen, zijn in het Wetboek van Strafrecht de gronden niet in de definitie opgenomen. Wellicht dat hierdoor de definitie van artikel 90 quater «neutraler» lijkt dan bijvoorbeeld de definitie in het Verdrag inzake de uitbanning van elke vorm van rassendiscriminatie. Toch bevat ook deze definitie niet de toevoeging «zonder objectieve rechtvaardiging». De definitie gegeven in art. 1, eerste lid, van dit Verdrag luidt:

«In dit Verdrag wordt onder «rassendiscriminatie» verstaan elke vorm van onderscheid, uitsluiting, beperking of voorkeur op grond van ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstemming die ten doel heeft de erkenning, het genot of de uitoefening, op voet van gelijkheid, van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden op politiek, economisch, sociaal of cultureel gebied, of op andere terreinen van het openbare leven, teniet te doen of aan te tasten, dan wel de tenietdoening of aantasting daarvan ten gevolge heeft.»

De «kleur» wordt dus mede aan de feiten bedoeld in de voorgestelde artikelen gegeven doordat er sprake moet zijn van discriminatie van mensen wegens hun ras, godsdienst, levensovertuiging, geslacht of hetero- of homoseksuele gerichtheid. Door deze gronden expliciet te noemen heeft de wetgever aangegeven dat zij moeten worden beschouwd als verdachte criteria, zij roepen onmiddellijk een vermoeden van discriminatie op. Dergelijke criteria mogen – aldus ook het rapport van de interdepartementale juridische werkgroep gelijkheidsbeginsel «Gelijk in de praktijk» – niet gehanteerd worden, tenzij daarvoor in het betreffende geval een bijzondere objectieve rechtvaardigingsgrond bestaat.

Zoals de leden van de CDA-fractie reeds opmerkten dient indien onderscheid in zijn algemeenheid suspect is, degeen die terzake wordt vervolgd te bewijzen dat er een rechtvaardigingsgrond is.

Het probleem van het openbaar ministerie zal er vooral in zitten – en zit er op dit moment voor wat betreft ras reeds in – dat het moet bewijzen dat het onderscheid of de achterstelling heeft plaats gehad, wegens een van de in de voorgestelde artikelen genoemde gronden.

Dit moet duidelijk worden omschreven in de dagvaarding. Dit betekent dat moet worden bewezen dat het ras, de godsdienst of levensovertuiging, het geslacht of de hetero- of homoseksuele geichtheid de doorslaggevende factor voor het discriminerend handelen van de verdachte was.

Het antwoord op de vraag welke door de leden van de CDA-fractie genoemde stellingen de juiste is, is dus dat uit de omschrijving van het strafbare feit in de dagvaarding naar voren moet komen dat het gaat om onderscheid wegens een der genoemde gronden en dat dit ook bewezen moet worden.

Voor de door deze leden als voorbeeld genoemde situatie dat er op een afdeling waar vier mannen werken en twee vrouwen, de twee vrouwen worden ontslagen, betekent dit dat door het openbaar ministerie bewezen moet worden dat de vrouwen wegens hun geslacht zijn ontslagen. Dit kan bijvoorbeeld blijken uit opmerkingen die de werkgever heeft gemaakt, maar het bewijs kan ook worden geleverd door de kwalificaties van de mannen en vrouwen met elkaar te vergelijken en duidelijk te maken dat het geslacht van de vrouwen de doorslag heeft gegeven voor het ontslag.

Vervolgens stonden deze leden stil bij hetgeen ik opmerkte ten aanzien van het bepaalde in artikel 137e. Zij vroegen in dit verband of de officier van justitie er mee kan volstaan om bij strafvervolgning te stellen en te bewijzen dat verdachte zich maar op een rechtvaardigingsgrond moet beroepen, in casu de aanwezigheid van de vrijheid van meningsuiting. Zou het principieel niet veel juister zijn, zo vroegen zij zich af, indien de officier ook zou dienen te stellen en te bewijzen dat bij vervulling van alle elementen van het strafbare feit de verdachte die handelwijze ook redelijkerwijs niet zou kunnen rechtvaardigen door een beroep te doen op de vrijheid van meningsuiting. Ik wil hierover het volgende opmerken. Met de opnemings van de artikelen 137c, 137d en 137e heeft de wetgever indertijd in het belang van de bescherming van bepaalde groepen tegen discriminatie zeer bewust een beperking aangebracht op de vrijheid van meningsuiting. Het belang van de vrijheid van meningsuiting is zorgvuldig afgewogen tegen het belang van de bescherming van mensen tegen discriminatie. In het recente verleden was gebleken hoe door in het openbaar beledigen van mensen wegens hun ras en het aanzetten tot haat tegen of discriminatie van deze mensen anderen er toe werden gebracht zich tegen deze mensen te keren. De groepen tegen wie in het openbaar beledigingen worden geuit of ten aanzien van wie wordt aangezet tot haat of discriminatie kunnen zich daar niet tegen verweren en anderen laten zich leiden door hetgeen zij in het openbaar gehoord hebben. De inbreuk op de vrijheid van meningsuiting in de artikelen 137c, d en e gaat niet verder dan in het openbaar uitgesproken opvattingen. Wat men privé zegt heeft niet een dergelijke uitstraling. De nu naast ras en godsdienst in deze artikelen opgenomen groepen kunnen ook tengevolge van in het openbaar gedane uitingen ernstig benadeeld worden. De uitingen, hoe onjuist ook, kunnen invloed hebben op anderen die daardoor deze groepen gaan discrimineren of doorgaan deze groepen te discrimineren. Het gaat immers om groepen die, zoals ook uit onderzoek is gebleken, tengevolge van discriminatie worden belemmerd in hun maatschappelijk functioneren. In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel wordt aangegeven dat opnemings van homoseksuele

gerichtheid in de artikelen 137c-137e een belangrijke bijdrage zou kunnen leveren aan de bestrijding van agressie tegen homoseksuelen. Door toevoeging van geslacht aan artikel 137d, kan bijvoorbeeld worden opgetreden tegen degenen die aanzetten tot geweld tegen Blijf-van-m'n-Lijfhuizen of vrouwendemonstraties.

Ik ben dan ook van oordeel dat de beperking van de vrijheid van meningsuiting in het algemeen hier objectief gerechtvaardigd is door de bescherming van de rechten van anderen.

Het openbaar ministerie behoeft niet in iedere zaak weer te bewijzen dat sprake is van een toegestane inbreuk op de vrijheid van meningsuiting.

De verdachte kan uiteraard een beroep op de vrijheid van meningsuiting doen. In een zaak waarin een verdachte bij een vervolging op grond van de artikelen 137c en 137e een beroep op de vrijheid van meningsuiting deed, overwoog het Hof te 's-Hertogenbosch (22 september 1982, Rechtspraak Rassendiscriminatie nr. 43) het volgende: «Overwegende, dat te dien aanzien namens verdachte voorts nog is betoogd, dat door strafbaarverklaring van het ten laste gelegde feit de vrijheid van meningsuiting op ontoelaatbare wijze zou worden aangetast;

dat het Hof de verdachte evenwel in dit betoog niet volgt, nu zulk een strafbaarverklaring die vrijheid - (...) - weliswaar beperkt, doch zulks slechts in die mate als nodig is ter bescherming van het in art. 137e Sr bedoelde rechtsgoed, te weten dat de daar bedoelde groepen gevrijwaard blijven van beledigende uitlatingen als de onderhavige, en voor het overige volstrekt onverlet laat:

dat, voorzover bedoeld zou zijn te betogen, dat de bedoelde beperking in strijd zou zijn met art. 10 EVRM en art. 19 BuPo, ook dit betoog als onjuist van de hand moet worden gewezen, aangezien bedoelde beperking rechtstreeks voortvloeit uit de Wet en de Wet in zoverre geen andere beperking van het recht op de vrijheid van meningsuiting bevat dat een zodanige, als in de voormelde verdragsbepalingen als toelaatbare beperking wordt aangemerkt, immers moet worden beschouwd als in een democratische samenleving nodig in het belang van de bescherming van de rechten of goede naam van anderen;» Deze leden noemden vervolgens als voorbeeld het verspreiden van kerkelijke documenten waarin homoseksuele verrichtten worden afgewezen. Ik wil er allereerst op wijzen dat wanneer het afwijzen niet in beledigde vorm geschiedt er geen sprake is van het delict van artikel 137c of 137e. Wanneer de verspreiding van deze documenten vergezeld gaat met een openbare oproep aan bijvoorbeeld gemeenten homoseksuelen geen woonruimte te geven, dat kan er sprake zijn van aanzetten tot discriminatie als bedoeld in artikel 137d.

Vervolgens gingen deze leden in op hetgeen in de memorie van antwoord is gezegd met betrekking tot het interview met kardinaal Simonis. Zij hadden de indruk dat mijn redenering hier «rammelt». Dit is niet het geval. Volgens de definitie is discriminatie onderscheid of achterstelling op terreinen van het maatschappelijk leven, dus niet in het privéleven. Degene die weigert iemand een kamer te verhuren in zijn of haar eigen huis maakt zich niet schuldig aan discriminatie in de zin van artikel 90 quater daar het zijn privé-leven betreft. Degene die in het openbaar oproept om aan mensen behorend tot een bepaalde groep in eigen huis geen kamers te verhuren maakt een mening kenbaar ten aanzien van de invulling van het privé-leven en maakt zich derhalve niet schuldig aan het aanzetten tot «discriminatie als bedoeld in artikel 90 quater. Wel zij opgemerkt dat wanneer zo'n oproep in een beledigende vorm zou worden gedaan, er sprake kan zijn van belediging van deze groep mensen, als bedoeld in artikel 137c. Voor degenen die anders dan in hun privéwoning, kamers verhuren ligt het anders. Wanneer zij mensen uit bedoelde groepen weigeren, maken zij zich schuldig aan het

onderscheid maken of achterstellen van mensen in het maatschappelijk leven. In dat geval is er daarom wel sprake van discriminatie. In het openbaar aanzetten daartoe is dan weer strafbaar op grond van artikel 137d. Degene die meent dat hij niet strafbaar is omdat hij op grond van de vrijheid van meningsuiting het recht heeft dergelijke uitlatingen in het openbaar te doen, zal dat zelf als verweer moeten aanvoeren.

De leden van de fractie van de PvdA vonden de door mij in de memorie van antwoord gegeven motivering waarom en in hoeverre het antidiscriminatieverbod een inbreuk op de artikelen 6 en 7 van de Grondwet rechtvaardigt niet toereikend. Hierboven heb ik in antwoord op vragen van de leden van de CDA-fractie reeds een uiteenzetting gegeven over de motieven die er toe hebben geleid in de artikelen 137c, 137d en 137e ten behoeve van de bescherming van mensen tegen discriminatie een inbreuk te maken op de vrijheid van meningsuiting. In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel werden de afwegingen, die zijn gemaakt uiteengezet. Hierbij kwam in het bijzonder de verhouding met de vrijheid van meningsuiting aan de orde. Het belang om homoseksuelen en vrouwen te beschermen tegen agressie die gemakkelijk door het in het openbaar aanzetten tot haat of discriminatie kan ontstaan, was een belangrijke rechtvaardiging voor de inbreuk op de vrijheid van meningsuiting. De eventuele inbreuk op de vrijheid van godsdienst werd in de memorie van antwoord niet expliciet aan de orde gesteld. Dat ter bescherming van mensen tegen discriminatie een dergelijke inbreuk toelaatbaar moet worden geacht blijkt uit de jurisprudentie.

In «Met recht rassendiscriminatie bestrijden», onder redactie van mr. A. C. Possel wordt in de paragraaf gewijd aan de vrijheid van godsdienst, verwezen naar een aantal uitspraken, waarin aan de verhouding tussen het recht op non-discriminatie en de vrijheid van godsdienst aandacht wordt besteed. Hieruit citeer ik het volgende: «De president Rechtbank Zwolle (13 sept. 1985, RR nr. 103) beoordeelde de grenzen aan het belijden van een godsdienstige overtuiging aldus:

«Een ieder heeft het grondwettelijk recht zijn/haar godsdienst of levensovertuiging in vrijheid te kiezen, vrij te belijden en te verkondigen en daarbij zijn/haar mening vrij te uiten, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet (art. 6 en 7 van de Grondwet); onder welke verantwoordelijkheid ook is begrepen de eerbiediging van het grondwettelijk recht van anderen gevrijwaard te blijven van ongeoorloofde discriminatie wegens o.m. ras en godsdienst (art. 1 van de Grondwet).

Van rechtens geoorloofde discriminatie als hiervoor bedoeld is onder meer sprake, wanneer onderscheid wordt gemaakt tussen Joden, juist vanwege het feit dat zij Jood zijn, en niet-Joden op een naar objectieve maatstaven gesproken voor de Joden diffamerende en/of denigrerende en/of kwetsende dan wel onverdraagzame manier.» De Hoge Raad (5 juni 1987, RR 86/87 nr. 155) bevestigde het oordeel van de president en in hoger beroep dat van het Hof met o.m. de volgende overweging:

«Het Hof heeft, ieders vrijheid tot het belijden van zijn godsdienst vooropstellende, terecht geoordeeld dat de in art. 6 Grondwet aan die vrijheid gestelde grens van «ieders verantwoordelijkheid volgens de wet» betekent dat ook art. 1401 BW beperkingen kan stellen aan de wijze waarop van die vrijheid gebruik wordt gemaakt. Voor wat betreft de in art. 9 EVRM neergelegde «vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst», waarop door eisers tot cassatie eveneens een beroep wordt gedaan, moet op grond van het in lid 2 van dat artikel bepaalde hetzelfde worden geoordeeld.»

Naar de mening van A.G. Leijten was hier niet in geding de geloofs-overtuiging op zich, maar de manier waarop die overtuiging naar buiten werd gebracht. Ook was er naar zijn mening geen sprake van een botsing van grondrechten, maar ging het om de vraag of de grondrechtelijke

vrijheid van godsdienstbelijdenis een absoluut karakter heeft.

Ook in de strafzaak werd zowel door de Rechtbank Zwolle (RR 86/87 nr. 132), als door het Hof Arnhem (RR 86/87 nr. 154), als door de Hoge Raad 18 oktober 1988 (NJ 1989, 476) uitgegaan van de stelling dat de grenzen van de vrijheid van geloofsverkondiging worden overschreden wanneer die verkondiging geschiedt op een wijze die als beledigend, derhalve als nodeloos grievend en kwetsend moet worden gekwalificeerd.»

Deze leden achtten de motivering van wezenlijk belang voor de rechter als deze tot een afweging moet komen of in een bepaald hem voorgelegd geval het anti-discriminatieverbod een inbreuk op de artikelen 6 en 7 van de Grondwet rechtvaardigt. Zoals uit het bovenstaande blijkt mag ervan worden uitgegaan dat het belang van non-discriminatie van bepaalde groepen een zekere inbreuk op de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van godsdienst rechtvaardigt. De rechter zal dit niet iedere keer opnieuw behoeven af te wegen. Alleen wanneer de verdachte er een beroep op doet dat in een bepaald geval deze vrijheden verder zijn beperkt dan ingevolge de desbetreffende bepalingen van Internationale verdragen is toegestaan, zal de rechter in het concrete geval moeten nagaan of de verdragsrechtelijk gegeven grenzen tot beperking van het desbetreffende grondrecht niet zijn overschreden. Deze leden stellen nog een aantal vragen met betrekking tot de betekenis van «bedrijf». Over de vraag wat onder «de uitoefening van beroep of bedrijf» moet worden verstaan zegt Noijon-Langemeijer-Remmelink (aant. 4 bij art. 429 quater)....«het verrichten van activiteiten die als hoofd- of neven doel het verwerven van inkomsten of het maken van winst hebben». De rechtbank te Amsterdam (22 juli 1980, NJ 1984, nr. 40) oordeelde met betrekking tot «in de uitoefening van beroep of bedrijf»: «dat een redelijke interpretatie van dit nevestigde begrip met zich brengt dat onder de uitoefening van een beroep in dit verband in het bijzonder verstaan moet worden het handelen door natuurlijke personen binnen het kader hunner vaste werkkring, met of zonder aanstelling of dienstverband, echter niet de uitoefening van een ambt; dat onder de uitoefening van een bedrijf in dit verband moet worden verstaan «het met het oogmerk winst te maken regelmatig naar buiten optreden ter verkrijging van inkomsten door het verhandelen of afleveren van goederen of het sluiten of tot stand brengen van handels-transacties, dan wel tot het verrichten van hiervan niet wezenlijk naar buiten blijvende handelingen».

In cassatie oordeelde de Hoge Raad dat dit geen onjuiste rechtsopvatting was en voegde daar nog aan toe:

Gelet op art. 71 Wet op de Bedrijfsorganisatie moet worden aangenomen dat het begrip «bedrijf» primair wordt bepaald door een ondernemingsgewijze bedrijfsuitoefening, zulks in tegenstelling tot een door persoonlijke kwalificaties bepaalde beroepsuitoefening. Voor de toepassing van art. 429 quater Sr dient op gelijke wijze onderscheid te worden gemaakt tussen beroep en bedrijf» (HR 26 juni 1984, NJ 1985, 530).

Daar in het huidige wetsvoorstel voor wat betreft «beroep of bedrijf» geen wijziging wordt gebracht in de delictomschrijving, wil ik volstaan met verwijzing naar de jurisprudentie over deze begrippen. De vraag of particuliere ziekenhuizen en privéklinieken al of niet een bedrijf zijn, zal dan ook moeten worden getoetst aan de door de Hoge Raad gegeven omschrijving. Wel wil ik opmerken dat er naar mijn mening voor wat betreft de vraag of er sprake is van een bedrijf ten aanzien van een privé-kliniek hetzelfde geldt als ten aanzien van een particulier ziekenhuis. Ook de vraag of gewestelijke arbeidsbureaus en gemeentelijke ziekenhuizen die geprivatiseerd worden, als «bedrijf» worden beschouwd moet worden getoetst aan de jurisprudentie van de Hoge Raad. Ik wil in dit verband

ook nog verwijzen naar hetgeen in de nota naar aanleiding van het eindverslag bij de wetwijziging van 1981 werd opgemerkt: «dat de omstandigheid, dat de activiteiten worden verricht door een rechtspersoon, die zich als vereniging of «besloten club» aandient, op zichzelf genomen niet de conclusie toelaat, dat die bezigheden niet op winst zouden zijn gericht. Evenmin vermag de enkele pretentie, dat de activiteiten «voor een goed doel» zouden zijn de toepasselijkheid van het artikel uit te sluiten: als de feitelijke naar buiten blijkende handelingen zich niet wezenlijk onderscheiden van vergelijkbare beroeps- of bedrijfsmatig verrichte activiteiten, zullen die als zodanig moeten worden opgevat. De aard van de activiteiten is dus doorslaggevend».

De leden van een fractie van de PvdA kwamen vervolgens terug op hetgeen in de memorie van antwoord is gezegd met betrekking tot artikel II van het wetsvoorstel. Ik zou hierover het volgende willen opmerken. Over de vraag wat de betekenis is van het Barber-arrest voor de vierde EG-richtlijn zijn de meningen nog verdeeld. De Europese Commissie beraadt zich nog over de consequenties. In afwachting daarvan is de behandeling van het wetsvoorstel opgeschort. Het ligt niet in de bedoeling wetsvoorstel 20 890 in te trekken. Wanneer het beraad van de Europese Commissie of eventuele nieuwe uitspraken van het Europese Hof van Justitie daartoe aanleiding geven zal de regering indiening van een novelle overwegen. Daarbij kan dan ook worden bezien of aanpassing van het bepaalde in artikel II van het onderhavige wetsvoorstel noodzakelijk is.

Vervolgens merkten deze leden op dat de koppeling van artikel 429 quater (en artikel 137g) aan artikel 90 quater door de term «discrimineert» tot gevolg dreigt te hebben dat de reikwijdte van het strafrechtelijk discriminatieverbod wordt beperkt. Zij stelden dat het gemaakte onderscheid tot doel of mogelijk gevolg moet hebben dat de uitoefening of bescherming van rechten in gevaar komt. Zij meenden dat daardoor de z.g. horeca-delicten hun strafbaarheid zullen verliezen. Dit is niet het geval. In artikel 5 van het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie worden tot de rechten waarvan het genot zonder discriminatie moet worden verzekerd ook gerekend het recht van toegang tot elke plaats of dient voor gebruik door het publiek, zoals vervoermiddelen, hotels, restaurants, cafe's, theaters en parken». Dat recht wordt kennelijk ook gerekend tot de rechten en fundamentele vrijheden bedoeld in artikel 1 van het Verdrag. Gezien het feit dat de definitie van artikel 90 quater is gebaseerd op bedoeld Verdrag, valt het bezoeken van openbare gelegenheden ook onder de daar bedoelde rechten en fundamentele vrijheden.

Op de vragen die de leden van de fracties van RPF, SGP en GPV stelden wil ik het volgende antwoorden:

1. Ik acht de behandeling van het onderhavige wetsvoorstel niet praematuur. In de memorie van antwoord is weliswaar gezegd, dat datgene wat ingevolge het voorstel van een Algemene wet gelijke behandeling geen ongeoorloofd onderscheid is, in de strafwet in ieder geval geen discriminatie is, doch dit betekent niet dat een Algemene wet gelijke behandeling een belangrijke factor is in de vaststelling van de reikwijdte van de onderhavige strafrechtelijke anti-discriminatie bepalingen. Deze hebben een eigen betekenis.

2. Vervolgens vroegen deze leden in verband met hetgeen ik in de memorie van antwoord heb opgemerkt met betrekking tot artikel 26 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, aandacht voor hetgeen mr. dr. N. de Blois in verband met dit artikel heeft geschreven in zijn bijdrage in de bundel godsdienstvrijheid in Nederland. Zij meenden dat door deze een andere richting wordt aangegeven dan in

de memorie van antwoord. Dit is niet het geval. Naar mijn mening staat de opvatting van de onderhandelaars over het Verdrag, dat het begrip discriminatie zou moeten worden uitgelegd in het licht van de andere bepalingen van het verdrag, niet in de weg aan mijn standpunt dat artikel 26, evenals artikel 1 van de Grondwet, ook een zelfstandige betekenis heeft. Ook betekent de opvatting van de onderhandelaars niet dat zich geen spanning zou kunnen voordoen tussen de uiteenlopende belangen die in grondrechten bescherming vinden. Zoals ik ook reeds betoogde in de memorie van antwoord, doet zo'n spanning zich niet alleen voor bij de doorwerking van grondrechten in horizontale verhoudingen, maar ook wanneer een klassiek grondrecht een sociale dimensie krijgt. Door de voorgestelde strafbepalingen wordt aan het grondrecht van gelijke behandeling een sociale dimensie gegeven. Daarbij is, voorzover er sprake is van spanningen, een afweging gemaakt die voldoet aan de doelcriteria van de relevante verdragsbepalingen.

3. Deze leden vroegen vervolgens of gedacht was aan eventuele strijdigheid met artikel 27 van het Bupo-verdrag dat bepaalt dat in Staten waar zich etnische, godsdienstige of linguïstische minderheden bevinden aan personen die tot deze minderheden behoren niet het recht mag worden ontzegd in gemeenschap met de andere leden van hun groep, hun eigen cultuur te beleven, hun eigen godsdienst te belijden en in praktijk toe te passen of zich van hun eigen taal te bedienen. Zij stelden dat het op grond van deze bepaling bijvoorbeeld exploitanten van evangelische campings is toegestaan deze slechts open te stellen voor diegenen, die de doelstelling van de camping onderschrijven. Het is ieder toegestaan in een besloten vereniging alleen diegenen toe te laten, die de doelstellingen van de vereniging onderschrijven. Zo maakt een vereniging op godsdienstige grondslag die een camping exploiteert en alleen leden van de vereniging op de camping toelaat zich niet schuldig aan discriminatie. Wanneer het echter gaat om een bedrijfsmatig geëxploiteerde camping, die over het algemeen iedereen toelaat, maar bepaalde personen wegens hun ras, hun geslacht, hun godsdienst of levensovertuiging of hun hetero- of homoseksuele geaardheid weigert, dan is er een andere situatie en kan er een vermoeden zijn van discriminatie. Dit is niet in strijd met de Declaratie tot uitbanning van alle vormen van discriminatie gebaseerd op godsdienst en overtuiging. Een bedrijfsmatig geëxploiteerde camping kan niet worden beschouwd als een charitatieve of humanitaire instelling.

4. In antwoord op vragen van de CDA-fractie heb ik reeds uiteengezet dat artikel 137d strafbaar stelt het in het openbaar aanzetten tot discriminatie. Utlatingen in de privésfeer zijn ook al zouden zij het aanzetten tot discriminatie zijn, niet strafbaar ingevolge artikel 137d. In de memorie van antwoord betoogde ik dat het in het openbaar aanzetten om in het eigen huis geen kamers aan homoseksuelen te verhuren, niet in het openbaar aanzetten tot discriminatie is, daar degene die weigert in eigen huis kamers te verhuren aan homoseksuelen gebruik maakt van zijn vrijheid – daartoe al dan niet aangezet door anderen – naar eigen goeddunken zijn privé-leven in te richten en zich daarom niet schuldig maakt aan discriminatie.

De Minister van Justitie,
E. M. H. Hirsch Ballin